

---

samengewerkt. Geleerd door zijn Utrechtse ervaringen, voerde hij, mede vanwege de weerstand die hij opnieuw ondervond, de organisatiegraad van zijn aanhang zelfs nog verder op. In oktober 1872 werd de Vereniging 'Beraad' opgericht, die openstond voor al die leden van de algemene kerkeraad, die bereid waren bij een eventuele botsing van de raad met de hogere kerkbesturen dóór te zetten; 'des noods door wettige beslissing over geheel de kerkelijke kwestie van den burgerlijken rechter'. Kuypers kon zodoende binnen de 135 leden tellende raad van de hoofdstad meer invloed uitoefenen dan binnen die van Utrecht, hoewel die slechts 55 leden telde. Hij kreeg in Amsterdam ook meer ruimte voor een goede organisatie van het wijkwerk. Voor zijn eigen wijk organiseerde hij najaar 1872 (buiten de zittende ouderlingen om) een wijkteam van 23 mannen; binnen een jaar waren – voor het eerst in de geschiedenis – de exacte cijfers van deze predikantswijk bekend: 3004 adressen met in totaal 8375 hervormden, die nu allemaal in een alfabetisch register waren opgenomen en ingetekend in een wijkkaart. Het model bracht niet alleen de kerk dichter bij haar leden, maar het stelde Kuypers tevens in staat om naast alle preek-, bezoek-, catechisatie- en toerustingswerk dat op zijn schouders rustte, ook nog tijd vrij te houden voor het dagelijks terugkerende krantenwerk en andere publicaties. Toch was hij nog niet tevreden. Hij ontwierp een verder reikend plan dat in december 1873 voorlopig door de kerkeraad werd geaccepteerd: een verdeling van hervormd Amsterdam in vijf kerspels, die ieder twee kerken kregen in tegenovergestelde kwartieren. De kerspels werden ingedeeld naar 'geestelijk karakter': voorlopig twee voor orthodoxen, twee voor moderneren, en één voor gemeenteleden en predikanten die geen keuze konden maken. Waar al wijkteams waren, zouden die nu op kerspelniveau het pastoraat verzorgen; voor de rest zorgde voorlopig de kerkeraad. Ook al het andere werd zoveel mogelijk op kerspelniveau geregeld: preken, bediening der sacramenten, aanneming lidmaten, enz. De gezamenlijke kerkelijke goederen zouden daar beheerd worden, het traktement van de predikanten, enz. daar betaald. De eindverantwoordelijkheid bleef berusten bij de huidige kerkeraad. Op termijn echter zou de deling zich ook tot de goederen en de diakonale middelen kunnen uitstrekken. Dat laatste zou het einde van de volkskerk hebben betekend; vandaar dat het plan uiteindelijk toch van tafel verdween. Kuypers was toen al weg als gewoon predikant. Na lang aarzelen, en aandringen van onder meer Groen, had hij in februari 1874 de Kamerzetel voor het district Gouda aanvaard, waarvoor hij dankzij steun van de rooms-katholieken was gekozen.

Met het kerspelplan was het uiterste bereikt dat er met Kuypers neo-reformatorische kerkmodel binnen de volkskerk te bereiken

---